

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**ОСОБЛИВОСТІ БАГАТОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛ ЧЕПА, ЗАТИСІВКА І
ГЕТИНЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ**

ЄВЧАК МІХАЕЛ МИХАЙЛОВИЧ

Студент IV курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»
за спеціальністю 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ
Протокол № 103 /23 листопада 2022 року

Науковий керівник: Барань Єлизавета Балажівна
доктор філософії

Завідувач кафедри: Бергсасі Аніко Ференцівна
габілітований доктор, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2023 року
Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
ОСОБЛИВОСТІ БАГАТОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛ ЧЕПА, ЗАТИСІВКА І
ГЕТИНЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконав: студент IV курсу
ЄВЧАК МІХАЕЛ МІХАЙЛОВИЧ
Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Науковий керівник: Барань Єлизавета Балажівна
доктор філософії, доцент кафедри філології

Рецензент: Газдаг Вільмош Вільмошович
доктор філософії, доцент кафедри філології

Берегове
2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОПИС СЕРЕДОВИЩА СІЛ ЧЕПА, ЗАТИСІВКА І ГЕТИНЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СІЛ	6
1.1 Історія села Чепа.....	6
1.2 Історія села Гетиня.....	9
1.3 Історія села Затисівка.....	10
1.4. Історія школи.....	12
1.5. Інтерв'ю з односельчанами.....	20
1.6 Сьогодення сіл у світлинах.....	26
1.6.1. Будинки культури.....	26
1.6.2. Придорожні хрести.....	27
1.6.3. Церкви.....	30
1.6.4. Адресні таблички.....	33
1.6.5. Кладовища.....	34
1.6.6. Таблиці: «Початок і кінець населеного пункту».....	35
1.6.7. Пам'ятники.....	36
1.6.8. Вивіски «ПРОДАЄТЬСЯ, ПРОДАЮ, ELADÓ».....	37
РОЗДІЛ 2. МОВНИЙ АСПЕКТ. ЕТНІЧНІСТЬ ТА КУЛЬТУРА. ОСВІТА ТА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ	39
2.1. Сучасний стан мовного середовища.....	39
2.2. Мови, які вживаються у селах.....	40
2.3 Сучасні мовні тенденції.....	41
2.4. Етнічний склад населення.....	43
2.5. Навчальні заклади та освітня система.....	44
РОЗДІЛ 3. ДИНАСТІЯ ЦАРО-ФОГОРОШІ – НОВИЙ ВЛАСНИК ЗЕМЕЛЬ УГОЧАНСЬКОГО КОМІТАТУ	48
3.1. Володіння поміщиків Царо-Фогороші у ХІХ ст.	48
3.2. Казковий масток в центрі села.....	49
3.3. “Кріпта” – таємниці сімейного склепу.....	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

У сучасному світі більшість держав звертають увагу на мовні та етнічні питання, оскільки на планеті немає країн, де б переважала лише одна мова. Мова має велике значення для народу, як засіб комунікації та збереження культурної спадщини. Тому питання про збереження та розвиток мови є надзвичайно важливим. Дослідження особливостей багатомовного середовища є популярною науковою темою у всьому світі, оскільки це дозволяє вивчати мову з різних аспектів. Наприклад, відомі дослідження мовних особливостей населених пунктів Закарпатської області Степана Черничка, Корнелії Ласло-Гіреш, Золтана Кормочі, Леся Белея та інші).

Тема включає в себе дослідження різних аспектів використання мов в багатомовному середовищі, зокрема:

- взаємодії між різними мовами, які вживаються у багатомовному середовищі;
- рівня мовної компетенції та володіння різними мовами у різних груп населення;
- особливості мовної політики та законодавства у багатомовному середовищі;
- використання різних мов у різних сферах життя, таких як освіта, мас-медіа, державні установи та бізнес;
- виклики та перешкоди, що виникають у зв'язку з багатомовністю, та шляхи їх подолання.

Отже, об'єктом дослідження є різні аспекти багатомовного середовища, які досліджуються з метою розуміння впливу багатомовності на соціокультурне життя та розвиток націй.

Завданням дослідження теми є мовні відносин та взаємодії між різними мовами у багатомовному середовищі, а також у визначенні впливу багатомовності на соціокультурний розвиток та ідентичність нації.

Метою дослідження є аналіз взаємодії мовних систем в багатомовному середовищі та визначення особливостей їх функціонування. Крім того, метою є вплив багатомовності на комунікативну поведінку людей, розуміння різних мовних культур та вивчення механізмів адаптації до багатомовного середовища.

У першому розділі описано природні умови, архітектурні та культурні пам'ятки, традиційні звичаї та обряди, та історичні дані про заснування та розвиток сіл та дані про національний склад населення та їх мовні особливості.

У другому розділі йдеться про дослідження мови в етнічній та культурній ідентичності. Дослідили сучасний стан мовного середовища та мови, які вживаються у селах. Також дослідили сучасні мовні тенденції та етнічний склад мовного середовища.

У третьому розділі йдеться про важливість та цікавинки історії села. Культурні та соціальні аспекти життя села, включаючи релігію, традиції та звичаї, архітектуру та пам'ятки культури. Розділ містить цікаві факти та історії про відомих людей, які народилися чи проживали у селі, а також про події, які сталися в минулому та вплинули на розвиток села.

Результатом дослідження є корисні для розробки стратегій взаємодії в багатомовному середовищі, підвищення міжкультурної компетентності та покращення комунікації в різних сферах життя.

РОЗДІЛ 1. ОПИС СЕРЕДОВИЩА СІЛ ЧЕПА, ЗАТИСІВКА І ГЕТИНЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СІЛ

Село Чепа знаходиться в Берегівському районі Закарпатської області, в Україні. Це досить старовинна місцевість, яка має досить багату історію. Село Чепа було засноване в середньовіччі, в XII-XIII століттях, його перші згадки датуються 1235 роком. У минулому Чепа належала до Закарпатської Русі, потім стала частиною Угорщини, а після закінчення Першої світової війни – частиною Чехословаччини. Після Другої світової війни Чепа увійшла до складу УРСР, а вже після отримання Україною незалежності – до складу сучасної України.

Затисівка – це інше село Берегівського району, яке теж засноване в середньовіччі. Найбільш значущою подією в історії цього села стала битва, яка тут відбулася в 1241 році між угорським військом та монголами. У результаті цієї битви монголи перемогли та знищили село. Затисівка також пройшла шлях з частини Угорщини до складу Чехословаччини, а пізніше УРСР і сучасної України.

Гетиня – ще одне село в Берегівському районі, засноване в середньовіччі, з першими згадками від 1270 року. У своїй історії село було частиною Угорщини, Чехословаччини, а потім УРСР та сучасної України.

Щодо сьогодення сіл Чепа, Затисівка і Гетиня – це досить тихі та затишні села, що відрізняються своєю загальною атмосферою спокою та маломірності.

Також варто зазначити, що природа цих сіл дуже мальовнича та неповторна. Вони знаходяться в Карпатах, на південному заході України, і навколо них розкинулися гори, які надають красиві види та можливості для відпочинку та туризму. Зокрема, тут можна знайти чисті річки, ліси та поля.

Усе вищезгадане дозволяє селам Чепа, Затисівка та Гетиня залишатися привабливими туристичними місцями для відвідувачів, які хочуть насолоджуватися прекрасною природою, багатою історією та народною культурою Закарпаття.

1.1 Історія села Чепа

Перша письмова згадка про с. Чепа Берегівського району Закарпатської області відноситься до 1320 р. Село у різний період називали по різному. Більшість закарпатських поселень отримували свою назву в честь поміщицьких сімей, земельні ділянки яких були розташовані навколо села. У книзі Іштвана Сабо “Ugocsa megye”, виданої в Будапешті у 1937р. згадуються такі назви, як: Akusfalva alio nomine Peturfalva (1320) Theluk, Thelki, Chepefalva, Cherepew, Cherepe alio nomine Peturfalva (1471), Cherepe alio nomine Thelky (1476), Cherepe alias Thelek (1478).

Назва села “Акушфолво”, тобто “Петурфолво” згадується тільки один раз, а потім півтора століть називається “Телкі”, або “Телек”. З 1773 р. село стали називати Чепа. Про походження назви села є різні версії:

Походить від власного імені “Stepanus” – слов’янського походження, що відповідає угорському імені “Csérán”, сьогодні István (Степан), а потім в процесі написання його назва скоротилася, дещо змінилася і стала Чепою;

Інша версія, що у XIII ст., ця територія належала панові Форкош Ігмонду. Пізніше його син Тгіби Міклош отримав територію у спадок від угорського короля Іштвана V, яке згодом потрапило до рук сім’ї Чепі (Csepy). [12]

Свідченням того, що наше село існувало вже у 1320 р. є кам’яна церква. Згідно з церковними документами, вона будувалася в кінці XII – на початку XIII ст. як католицький храм. У цей період село нараховувало 200 жителів.

З часу завоювання татарами території сучасного Закарпаття 1564 р. і до 1717 р. ніяких письмових джерел про село не збереглося. Відомо тільки, що різко зменшилася кількість населення, з’явилися нові прізвища, серед яких найпоширенішими були прізвища “Орос”(русинське, у 8 сімей), “Товт” (словацьке, у 4 сімей). Ці мізерні дані говорять про те, що на початку XVIII ст. розпочалося інтенсивне заселення навколишніх, спустошених турками територій представниками слов’янської, румунської, німецької та інших національностей.

У кінці XV ст. село уже згадується під назвою “Телкі”, або “Телекі”, що свідчить про свого нового господаря. Основним заняттям місцевого населення було землеробство, проте розвивалися різні види ремесел. Великою пошаною користувалися ковалі, бондарі, теслярі. Протягом XVIII ст. на цю територію оселяються євреї, які в основному займалися торгівлею.

У 1773р. колишнє село Телекі отримує нову назву – Чепа.

Кінець XVIII – перша половина XIX ст. характеризується найбільш інтенсивним розвитком в історії с. Чепи. Будуються нові культові споруди – греко-католицька церква і єврейська синагога. На р. Тиса споруджуються три водяні млини. Через село прокладається так званий “солевий шлях”, тобто дорога, по якій проїжджають підводи із сіллю з Солотвина – найбільшого солерудника в тогочасній Європі.

Село з середини XIX ст. мало три вулиці. У центрі поселення височів розкішний маєток, побудований у XV ст. для сім’ї баронів Перені. З кінця XVII ст. цей маєток належав землевласникам Фогорощі, які у другій половині XIX ст. посадили навколо будинку прекрасний садово-парковий ансамбль з рідкісними деревами, які, на жаль, не всі

збереглися. Після приєднання Закарпаття до УРСР цей будинок став конторою для МТС, тут діяла друкарня. Пізніше, вона була одним з корпусів Чепської восьмирічної школи.

По сусідству з маєтком Фогороші розташовувалися дві церкви: нова дерев'яна, у якій проводили богослужіння чепівські греко-католики і стара реформатська, де молилися місцеві кальвіністи. У селі Чепи працювали два млини – один з них належав баронові Мерменштайну, другий – єврейському поміщику Ліпоту. Поблизу греко-католицької церкви був розташований будинок сільської початкової школи.

Від 1919 р. по 1938 р. Чепи, як і вся територія Закарпаття, входила до складу Чехословаччини. Коли у 1938 р. помер останній із роду Фогороші – Міклош, це було великою втратою для селян. Землевласники Фогороші майже протягом 700 років були господарями цієї землі. Забезпечували жителів Чепи роботою, надавали матеріальну допомогу односельчанам, піклувалися про розвиток освіти. На території сучасної школи знаходиться склеп у якому похований останній із династії Фогороші – Міклош разом з батьками.

В кінці 1938 р. Закарпаття було знову приєднано до Угорщини. Роки Другої світової війни були найстрашнішими в історії с. Чепи. Уже в 1939 р. десятки людей забирають на фронт, вони гинуть, пропадають безвісті. Місцеве населення з жахом слідкує за подіями.

Настав 1944 р., лінія фронту наближалася. 24 жовтня визволено наше село. 26 листопада 1944 р. на I З'їзді Народних Комітетів у Мукачеві, де були і делегати від с. Чепи (Ю. Пилип (мій прадід, тодішній сільський голова) Ю. Євчак, М. Лемак, К. Кіш)), проголосували за входження Закарпаття до складу УРСР.

Перші десятиріччя після Другої світової війни характеризуються ворожим ставленням радянської влади до культових споруд. Сучасна реформатська церква XIII ст. чудом уціліла. Другою культовою спорудою Чепи являється греко-католицька церква, яка була побудована спочатку із дерева. В кінці XIX ст. протягом десяти років вона перебудовувалася. Завершено будівництво у 1903 р. В 2006 р. розпочалося будівництво православної церкви. Однією з найдавніших споруд села був зерносклад барона Мерменштайна. У 1990-х рр. відбулася його реставрація. На сьогодні будівля слугує церквою римо-католицької громади.

Такими короткими штрихами можна представити історичний шлях села Чепи. Завдяки династії Фогороші воно має досить насичену історію, таємниці якої не розкриті й по нині [5].

1.2 Історія села Гетиня

Це село підпорядковується сільраді села Чепи, яке підпорядковане Пийтерфолвівській ОТГ і розташоване на відстані 1 км від Чепи та 8 від Пийтерфолво. Є деяка історія про те, як село отримало свою назву: там колись був хутір, в якому жила сім'я. Коли сини одружувалися, вони будували нові будинки і так формувалися їхні сім'ї.

Одного разу їх батько пішов до пана Фогорашія, якому належали всі землі біля Тиси, пан знав лише по-угорськи, а селянин – лише пару слів на цій мові. Коли пан спитав, що скільки хат на хуторі – селянин відповів: “ Нас там семеро... сім хиж, по мадярськи – гетен”. Пан дав записати в книгу назву нового села Гетеня, яка чомусь останнім часом перетворилася в Гетиню. Це створює значні незручності, особливо при оформленні правових документів щодо власності, спадкування - приходиться витратити багато часу, грошей і нервів.

Красзнавець Е. Фийнєш вказує: «Тиса утворює біля села багато островів і на них земля така родюча, що кожного року дає багато урожаю кукурудзи. Це село колись князь Токсун подарував видатному куманському вождю Гетені. Головним землевласником стала дуже давня процвітаюча родина Погань, інші спадкоємці Фогораші, граф Телекі, барон Перені, Сінтої, Кюрті, Еґрі, Дейнєш, Кондої, Мової, спадкоємці Бейнеї» (джерело).

У 1739 році землевласник по імені Сигізмунд Спитаї надав землю для будівництва дерев'яної церкви. У 1751 році було згадано, що церква Святого Архангела Михаїла була зведена з дерева та вкрита соломною, мала лише один дзвін і була скромно прикрашена іконами. У 1847 році знову згадується ця дерев'яна церква. Проте в 1921 році в селі була зведена звичайна мурована церква. Іконостас у церкві мав 49 ікон, які датувалися кінцем XVIII століття. Також була перенесена до мурованої церкви картини на дошці "Святий Павло з мечем" зі старої дерев'яної церкви. Антиквари проявляли інтерес до ікон, і хотіли їх придбати, але священник залишився стійким і не продав їх. Проте в середині 80-х років ікони були перемальовані, що спричинило шкоду їх оригінальності та самобутності.

Першим греко-католицьким священником, про якого є згадки з 1742 року, був Сокирницький Андрій. В 1945–1949 тут служив Беда Тиберій, який був позбавлений владою права священнослужіння. В 1949 році церкву підпорядкували Московському патріархату. Зараз громаду обслуговує священник о. Юрій Поп

Згідно перепису населення, в 1921 році в селі проживало в 107-ми будинках 518 жителів – з них 270 чоловіків і 248 жінок (одне з дуже небагатьох сіл, де чоловіків було більше ніж жінок). За національністю: русинів – 371, угорців – 6, євреїв – 141; за віросповіданням: 376 греко-католиків, 1 реформат, 141 іудей.

У «Шематизмі всіх шкіл Підкарпатської Русі» згадується про народну греко-католицьку школу з руською мовою навчання в Гетені в 1853 році. Учитель цієї школи був Петро Добра. Однак у селі були проблеми зі знаходженням вчителів на довгі роки. Наприклад, в 1904 році проводився конкурс на заміщення вакантної посади вчителя в Гетені, на який пропонували вчителю 4 голди орної землі, пасовище на 6 голів худоби, 44 віки зерна, 120 корон зарплати, 20 корон за релігійні потреби та 502 корони державної підтримки [13].

Після визволення села від гортіївського режиму, в 1944 році було мобілізовано чоловіків до Червоної Армії. На жаль, точний список загиблих чоловіків не відомий, але, відомо, що загинуло шість чоловік.

Гетиня була в складі колгоспу ім. Кірова за часів Радянського Союзу і жителі села в основному займалися вирощуванням пшениці, кукурудзи, тютюну та розводили корів, і овець.

Зараз багато місцевих жителів виїжджають на роботу, але не так багато, як з інших сіл, оскільки Гетиня є кабачковою столицею, якщо не Закарпаття, то точно всієї Берегівщини точно. Жителям села вдалося освоїти цю галузь і розвинути її настільки, що їм немає рівних.

Юрій Макар – уродженець села та видатний журналіст. Із його досягнень варто відзначити те, що він уже в 25 років був головним редактором обласної газети "Молодь Закарпаття" та був членом бюро обкому комсомолу. На жаль, він дуже рано помер [2].

1.3 Історія села Затисівка

До 1946 року Чома. Підпорядковане сільраді села Чапа і розташоване від неї на відстані 3-х км на автодорозі Чапа-Петрово. Із цією назвою зустрічаємося в 1323 році. Саме слово Чома невідомого походження. Можливо, хтось із першопоселенців мав ім'я Чома і на його честь назвали село. Є ще одна версія, що населений пункт назвали так жінки, в яких померли чоловіки під час епідемії чуми, бо в чехословацький час село називали Чума за Тисою, а потім воно трансформувалось в Чому. Українська назва пішла від його географічного розміщення за річкою Тиса.

Населення було дуже бідним, а після епідемії холери в 1893 році, яка винищила більшість чоловіків, Чому стали називати "селом вдів". Перейменування населеного пункту Чума за Тисою проведено указом Президії Верховної Ради УРСР від 25 червня 1946 року.

У першій половині 13 століття королівська фіскальна служба вилучила у поміщиків село, яке стало повністю кріпосним. У 1775 році в селі ще не було церкви, але в 1848 році з'явилася дерев'яна церква, яка згадується в 1923 році, коли вже була збудована мурована церква базилічної форми. Існує легенда про дзвін, який був знятий з дерев'яної церкви під час нападу та схований у криниці, але потім не знайдений. Муровану церкву Успіння Пресвятої Богородиці було збудовано та прикрашено відповідно до напису угорською мовою на вівтарі в 1910–1914-х роках. Кошти на будівництво збирали по всьому світу, і збереглися дані про благодійників. Церкву розмалював художник Василь Лісовський (в інших джерелах – Володимир), а в 1933 році її розмалював будівельник І. Тіводор. У цьому маленькому селі практично за півтора роки був збудований красивий храм завдяки зусиллям куратора Івана Сокула, місцевого вчителя, який очолив збір коштів та контролював будівництво.

Одна цікава історія з церковного життя пов'язана з Затисівкою. У 1949 – 1954 роках отець Іван Сокол перебував у таборах ГУЛАГ-у за принципову відмову прийняти православ'я. Повернувшись додому хворим, він почав організовувати греко-католицьку громаду та проводити богослужіння згідно греко-католицьких канонів, зокрема, він святкував Пасху, проводив літургії в селі Чепа та поховував людей за звичаєм греко-католицької церкви. У грудні 1956 року його викликали до КДБ та звинуватили в незаконних діях при проведенні церковних служб. Після цього він зібрав 500 підписів з проханням зареєструвати громаду і поїхав до Москви, але нічого не домогся. 4 лютого 1957 року його заарештували, провели психіатричну експертизу та засудили до примусового лікування в спеціальній психіатричній лікарні, де він пробув до літа 1959 року. Після повернення додому він мусив емігрувати до Росії, де й помер у 1979 році.

Щодо бідності жителів Затисівки, то це підтверджується фактом того, що в 1880 – 1881 навчальному році у місті Севлюш грошима вчителю із Чоми скинулися на пальто, щоб він міг культурно виглядати перед своїми учнями. У школі був дуже поганий стан: клас був дуже малий, погано вентильований, стеля у багатьох місцях була підперта, щоб не завалилася.

У роки Другої світової війни 60 чоловіків воювали в угорській армії, 7 із них загинули. Мобілізовані після визволення села, в жовтні 1944 року в ряди Червоної армії 4 жителі загинули: Ворон Олексій Гаврилович, 1927 р. н., загинув 28 квітня 1945 року; Гелетей Іван Васильович, 1924 р. н., загинув 8 лютого 1945 року в Чехословаччині; Гелетей Павло Васильович, 1925 р. н., пропав безвісти в 1945 році, Данкай Олексій Михайлович 1922 р. н., загинув 2 вересня 1945 року.

Зараз в селі проживає 539 осіб. А виживають вони, як і в інших селах району, за рахунок заробітчанства, підзаробітків на будовах, роботи на власній землі, присадибних ділянках, розведення птиці і домашньої худоби [3].

1.4. Історія школи

Перша письмова згадка про село Чепа Берегівського району сягає 1320 року. При кожній церкві була церковна школа, де освічені селяни навчали своїх дітей елементарного читання і письма. Відомостів про школу з XIII ст. не має, залишилося лише кілька записів, які можуть стверджувати про існування хоча б однієї школи.

Точно невідомо, коли відкрилася школа в селі. Документів, які це підтверджують, немає. Проте, за спогадами старожилів, перша школа Чепи знаходилася біля поміщицького маєтку Фогорошіїв. Вона складалася з двох великих класних кімнат і маленької кухні, де обідали діти, які жили далеко від школи, та діти з малозабезпечених сімей. Ці обіди фінансувалися за рахунок поміщиків, завданням яких було викорінення неписьменності в селі. Вчителі, які працювали в селах, приїжджали з найвіддаленіших куточків країни. Здебільшого це була освічена молодь, яка добровільно взялася за роботу: виховання та навчання підростаючого покоління.

Слова вчителя були неписаними правилами села. Батьки не втручалися у форми і методи виховання та навчання дітей. Тому вчителів дуже цінували. Навіть люди, яким уже зараз за сімдесят, з повагою пригадують прізвища тих вчителів, які навчали їхніх батьків. З особливою пошаною згадували справедливих і розумних учителів Гомрак Бейло, Добра Йозеф та Шандор Іцу.

До школи діти йшли з семи років. За часів Австро-Угорської імперії учні навчалися до одинадцяти років. Для батьків і дітей найбільш було важливим якість знань, отриманих під час навчального процесу, а не документи, що підтверджують отриману освіту. Іван Волічков (1893 р.н.), Мікловші Ержебет (1900 н.р.), Мігаль Сверенко (1890 р.н.), Пал Ілку (80 –ті XIX ст.). Саме вони і були учнями першої школи в с. Чепа.

За часів Чехословацької Республіки ставлення Чепи до школи змінилося. Діти з угорських сімей повинні були відвідувати школи, де викладання було русинською та чеською мовами. На той час у центрі села було збудовано нове приміщення школи. Директором у цей час документи називають Георгія Дорогі. Учителі також володіли угорською мовою. Це допомогло подолати мовний бар'єр між дітьми та вчителями в школі. Велика увага приділялась також вихованню підростаючого покоління.

Учнів ставало все більше й більше. Школа складалася з двох кімнат. Спочатку навчалися діти із заможних родин. Для них уроки проходили чеською мовою. В іншій кімнаті діти з малозабезпечених сімей здобували базові знання – навчалися русинською мовою. У заможних родинах було багато євреїв. Вони прагнули дати своїм дітям кращу освіту і багато з них після закінчення середньої школи продовжували навчання у вищих навчальних закладах.

У 1920-х роках багато безземельних фермерів покинули країну, щоб заробити гроші на краще майбутнє, залишивши багато будинків без власності. Згодом, на хуторі у Фогорошіїв, також відкрили школу. У кожному класі навчалися діти різних національностей і віри.

Католики, кальвіністи, євреї, цигани. Релігійне навчання в школах проводили священники. Єврейські діти відвідували єврейські школи. Тут дітей навчали читати й писати івритом і, звичайно, релігії.

У 1938 році територія була приєднана до Угорщини. Особливо приємним був перехід для представників угорської національності. У цьому ж році було запроваджено навчання угорською мовою.

Семирічна школа мала 27 перших випускників. Лише двоє учнів продовжили навчання після сьомого класу. Пилип Ганна Юріївна – медучилище та Пилип Марія Юріївна – педучилище. До речі, Пилип Ганна Юріївна та Пилип Марія Юріївна є сестрами мого дідуся Пилипа Василя Юрійовича. З Марією Юріївною Пилип (Бідзіля) нам вдалося зняти інтерв'ю.

У 1945 – 1946 рр. до школи йдуть діти 1938 р.н. саме цей випуск масово продовжує навчання у ВНЗ, особливо в УЖДУ. Але з 1950-х рр. ця тенденція пішла на спад. Нова хвиля інтересу до освіти розпочинається з 1970-х рр. В цей період вчителями стають такі випускники: Модар Іван Іванович, Модар М.В., Данкай М.Ф., Гомокі І.І. (пізніше голова сільської ради с. Чапа), Гомокі М.І.

Пізнішими випускниками школи, які продовжили вчительську працю, були Кіш М.М.(вч. муз. мистецтва), Молнар (Гелетей) Є.Й. (вч. біології), Волічков М.В. (вч. англ. мови), Модар Т.І. (вч. фізкультури), Чоповці І.І. (вч. біології), Бігун С.С. (вч. трудового навчання).

Першим післявоєнним директором школи був Янош Волічков із Королева. В цей час у школі працюють такі викладачі: Симканич (вчитель географії, фізкультури), Шукта Ю.Ю. (історія), Бора А. (нім. м.), Бора Р. (укр. м.).

Директори наступних років:

Грабович М.М. 1949 – 1953 рр., Купар М.Х. 1954 – 1957 рр., Костак 1957 – 1960 рр., Дурдинець В.Ю. 1960 – 1973 рр., Жупан М.М. 1974 – 1983 рр., Бігун Й.І. 1983 – 1996 рр., Кондрич Л.І. 1996 – 2013 рр., Чикивдя В.І. (Чепівський НВК) 2013 – 2015 рр., Григоряк Н.С. 2015 р. – по нині.

Сучасна будівля на р. Чепівської одинадцятирічки (нині Чепівський ЗЗСО) була побудована в 1987 році. Відкритий у листопаді 1987 року.

Спочатку школа була 9-річною, з 1989 по 1990-ий школа стала середньою. У 1989-1990 рр. у школі навчалося 459 дітей. З 1995 року в Чепівській 11-річній школі відкрито класи з угорською мовою навчання, останній потік пішов у 2007 році, перед тим, як я пішов у школу. Класи з угорською мовою навчання припинили на деякий час, згодом, у 2016 році знову відкрили ці класи.

У навчальному закладі, у 1987 році після відкриття сучасної 11-річної школи, створено шкільний музей. Отримав красназнавчий профіль, оскільки більшість матеріалів стосується історії рідного села.

Багато випускників 1990-х років обрали вчительські посади. Варто згадати тих, хто закінчив навчальні заклади з відзнакою, а згодом поповнив лави народних учителів. Це – Кадар М.Й. – випуск 1989 р., працювала філологом в Чорнотисівській ЗОШ I – III ст.; Тромбола (Євчак) М.І. – випуск 1991 р., колишня вчителька початкових класів Чепівського ЗЗСО; Григорчук (Кенейз) Л.М. – вчителька англійської мови Чепівського ЗЗСО; Григоряк (Бігун) Н.С. – випуск 1993 р., на сьогодні – директор Чепівського ЗЗСО; Фуделла (Кобаль) А.М. – випуск 1993 р., на сьогодні працює начальником відділу освіти, культури, молоді та спорту Пийтерфолвівської сільської ради; Тромбола В.І. – (випуск 1995 р.), з 2000 року вчитель математики, з 2015 р. – заст. директора з НВР Чепівського ЗЗСО.

Деякі з випускників стали державними службовцями – депутатами Виноградівської районної ради у 2000-х роках: Гелетей В.В., Левдар М.М., Матій С. Ю., Сверенко А.А.

Навчальний заклади може похвалитися всесвітньовідомими випускниками. Колишній випускник нашої школи – Шандор Степан Юрійович (1944 р.н.), заслужений майстер спорту, чемпіон СРСР з футболу. У серці кожного випускника палає пам'ять про альма-матер, яка окрилила життя незгасним вогнем професіоналізму, людяності та доброти [10].

Фото 1. Перший дзвінок у семирічній школі

Фото 2. Будівля старої школи – маєток Фогорошіїв

Фото 3. Старі школи Чепи, Гетині, Затисівки

Короткі відомості про ЗЗСО:

Повна назва: Чепівський заклад загальної середньої освіти I - III ступенів

Пийтерфолвівської сільської ради Берегівського району Закарпатської області

Скорочена: Чепівський ЗЗСО

Тип ЗЗСО: Загальноосвітня школа

Новий тип ЗЗСО: Ліцей з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією

Ступінь: I-III

Форма власності: комунальна

Тип місцевості: сільська

Індекс: 90361

Поштова адреса: Україна, Закарпатська область, Виноградівський район, с.Чепа, вул.

Фогороші, 31

Директор: Григоряк Наталія Семенівна

Мова навчання: українська

Спроможність закладу освіти (учнів): 624

Кількість персоналу: 58

Кількість інклюзивних класів: 4

Кількість учнів у них: 4 [4]

Фото 4. Чепівський ЗЗСО

Фото 5. Фасад школи

Фото 6. Вигляд школи ззаду

Фото 7. Коло вибору (українське)

Фото 8. Коло вибору (угорське)

Фото 9. Вітання

Фото 10. Правила поведінки в класі

Фото 11. Коло вибору

Фото 12. Правила для учнів

Фото 13. Класний куток

Фото 14. Педагогічний колектив школи в 1993 році

1.5. Інтерв'ю з односельчанами

1. Бідзіля Марія Юрїївна, жителька села Чепи

- Як Вас звати?
- Бідзіля Марія Юрїївна
- Якого року Ви народилися?
- [Тисячу дев'ятсот трицять] четвертого
- Де пройшло Ваше дитинство?
- Моє дитинство пройшло у моєму рідному селі, селі Чепи
- Ким ви працювали?
- Після закінчення десятого класу я стала педагогом, тоді мало було вчителів і відтоді я працювала до [дев'яносто... воопшем] я пропрацювала більше [пійсяти] років
- А де Ви працювали?
- Тільки в рідному селі. Ага, чикай-чикай, я працювала в угорських школах, школа Клиново, Гора, Вербовець, айно Вербовець і все, у Текові і Чепі.
- Як проходить Ваш звичайний день?
- У-у-у, буденних, у буденні справи: уборка території мого двора, кімнат, де ми живемо, найманих працівників, таких, які б мені допомагали я не тримаю, страюся поки що все сама зробити, хотя міні вже [дев'яносто] років.

- А коли у Вас День народження?
- День народження у мене тисячу [дев'ятсот трицять] четвертого року [п'ятнацятого] червня
- Добре, дякую!

2. Тромбола Розалія, жителька села Чепя

- Hogy hívják?
- Trombola Rozália.
- Mikor született?
- [Ezekilenszáznegyvenegybe'] és kilencedik hónap húszonhatodikán
- Hol telt a gyerekkora, hol született?
- [Há' Bökénybe'] születtem, de [Forgolányba'] laktunk, ott telt a gyerekkorom, ott jártam iskolába
- És akkor mikor jött ide, Csepébe?
- Hátöo, [ezerkilenszáthetvennégybe']
- Hogy fogadták itt?
- Hát itt jól fogadtak, na, jól fogadtak
- És tudna-e valamit magyarázni a családjáról, gyerekeiről?
- Hát, két mostohagyermekem van, na, és egy saját gyermekem van, az már nő, családos, két gyermeke van, na [ű] Péterfalván lakik, nem itt, én [magamba'] vagyok csak
- Hol dolgozott?
- Én a kolhozba dógoztam, míg [vót] kolhoz, a mezőn, életem, a mezőn, ami sorba jött
- És hogy telik most egy átlagos napja, mit csinál?
- Háát, gyengén. Gyengén
- Hánykor szokott felkelni?
- [Há'] hétórákor, félhétkor, mikor hogy, így-így, ígyformán, ahogy az [egésségem] engedi, mert elég gyenge vagyok, na
- Köszönöm szépen!

3. Довбак Наталія Миколаївна, жителька села Чепя

- Як Вас звати?
- Довбак Наталя Миколаївна
- Якого року Ви народилися?
- Народилася [тисячу дев'ятсот пійсят сьомого року вісімнацятого] липня

- Де промайнуло Ваше дитинство?
- Дитинство промайнуло в Кіровоградській області, навчалася в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням англійської мови, дуже добра школа була, після закінчення школи поступила в Ужгородський державний університет на факультет романо-германської філології, спеціалізація: англійська мова та література
- Чи могли б Ви розказати трішки про свою сім'ю?
- Но, сім'я... чоловік, з чоловіком ми прожили [трицять] три роки, чотири роки тому назад як чоловік помер, маю дві доньки, одна проживає в Угорщині, викладає в технікумі англійську мову, а друга донька працює і проживає в Празі, в Чеській Республіці, на даний час проживаю сама, ну лиш [їжжу] до них, тай вони [приїжджають] додому, шо то
- Ким Ви працювали?
- Та-а, працювала я після закінчення університету вчителем англійської мови в Чорнотисівській середній школі десять років, а потім перейшла працювати в Чепівську, на той час середня школа, загальноосвітня
- А тут скільки пропрацювали?
- Но а тут [двацять п'ять років десь, двацять] п'ять років
- Як проходить Ваш звичайний день?
- Так звичайний день проходить, як в усіх пенсіонерів, щоб здоров'я було, так дома шоо, тепер маєм таке домашнє господарство, живності ніякої не має, просто лише шо огород таа, так. Спілкуюся з друзями, своїми вчителями – колегами, пенсіонерами, і так кожний день проходить шо
- Добре, дякую!

4. Пожогіна Ольга Юрїївна, жителька села Чєпа

- Як Вас звати?
- Мене звати Ольга Юрїївна Пожогіна. Я народилася [тисячу] дев'ятсот сорок сьомого року [п'ятнаццятого] січня.
- Де промайнуло Ваше дитинство?
- Моє дитинство промайнуло в рідному селі Чєпа, бувшого Виноградівського району.
- Де Ви навчалися?
- Навчалася в восьмирічній школі в рідному селі Чєпа, потім середню школу закінчувала в Чорнотисові, після Чорнотисівської середньої школи поступила в Кременецький педагогічний інститут, який закінчила в [тисячу] дев'ятсот шістдесят дев'ятому році.
- Ким Ви працювали?

- Після закінчення школи, після закінчення інституту, я працювала в Чортківській четвертій школі, а потім... один рік, а потім від сімдесятого року по дев'яносто п'ятий рік у Збарзькій середній школі номер два, вчителем математики.
- Скільки пропрацювали в цій сфері?
- Так в цій сфері я попрацювала двадцять шість років.
- Як проходить Ваш звичайний день?
- Звичайним мій день проходить із чап'їтія біля комп'ютера, чи біля телефона, переглядаю новини, які відбулися за ніч, що сталося. Потім їду в школу, оскільки зараз заміняю в Чорнотисівській школі вчительку, яка пішла в декрет і читаю математику в сьомих–одинадцятих класах. Ну, після школи, звичайно, трохи працюємо на городі, бо зараз такий час он, що вже на городі або далі у комп'ютері створюю презентації, або Google форми, готуюся до наступних уроків і викладаю ті Google форми у Google Classroom, перевіряю, котрі учні, як виконали завдання у Google Classroom-і, всьо.
- Добре, дякую гарно!

5. Гелетей Олена Йосипівна, жителька села Чапа

- Як Вас звати?
- Гелетей Олена Йосипівна.
- Якого року Ви народилися?
- Тринадцятого червня тисячу [дев'єтсот пійсят] восьмого.
- Де Ви народилися?
- В селі Неветленфолу.
- Розкажіть, будь ласка, трішки про свою сім'ю.
- Маю дочку та сина, вони не проживають зі мною.
- Ким Ви працювали?
- Працювала вчителькою початкових класів. З тисячу [дев'єтсот сімдисять] сьомого по тисячу [дев'єтсот вісімдисять] перший у селі Ботар, а з тисячу [дев'єтсот вісімдисять] першого по [двітисячі одинацятій] у Чепівській ЗОШ, потім пішла в пенсію, а з вересня двітисячі [двацять] другого працюю у Форголанській гімназії.
- Як проходить Ваш звичайний день?
- Та так, як у всіх пенсіонерів. Працюю вдома, готуюся до уроків, помагаю внукам з виконанням домашніх робіт.
- Дякую!

Суржик – це мішанка двох або більше мов. Коли люди спілкуються між собою та використовують елементи різних мов. У розмовах з літніми людьми можуть виникати суржик з декількох причин.

По-перше, літні люди можуть бути звиклими до певного діалекту або мови, який використовували в їхньому регіоні, і вони можуть перетинати його з українською мовою. Це може бути пов'язано з тим, що вони були виховані в іншому часі, коли мовна політика була різною, і вони можуть не відчувати потреби дотримуватися однієї мови.

По-друге, літні люди можуть мати певні проблеми з мовленням, такі як дизартрія або афазія, які можуть призвести до використання неправильних слів, суржику та іншим проблемам з мовленням.

По-третє, суржик може використовуватися як засіб комунікації між людьми, які розмовляють на різних мовах або діалектах. Це може бути особливо корисним, коли спілкуються з людьми, які не розуміють повністю української мови або її діалекти.

В будь-якому випадку, важливо звертати увагу на те, що суржик може бути неоднозначним і не сприяти чіткій комунікації. Тому, під час розмови з літніми людьми, може бути корисною ідеєю звернутися до них на українській мові, але використовувати простіші слова та фрази, які можуть бути легкі для розуміння.

У літніх людей може бути погіршення когнітивних функцій, таких як пам'ять, увага, концентрація та інші. Це може бути спричинено різними факторами, такими як природний процес старіння, захворювання, стрес, депресія та інші.

Що стосується повторення слів, то це може бути пов'язано зі зменшенням слухової чутливості, або ж зі збільшенням втрати пам'яті, коли людина забуває, що вже сказала те, що хотіла сказати.

Також варто зазначити, що деякі старші люди можуть мати проблеми з мовленням, які можуть впливати на їх здатність добре формулювати свої думки та висловлюватися. Це може включати такі проблеми, як афазія, дисартрія, дизартрія та інші.

Територіальний діалект і соціальний діалект є двома різними типами мовних варіацій, які виникають у мовних спільнотах. Основна різниця між ними полягає у причині виникнення та походженні.

Територіальний діалект, як ім'я вказує, виникає через географічне розташування мовних спільнот. Це означає, що мовні варіанти, що характеризуються територіальними діалектами, формуються в результаті розселення та ізоляції людей в окремих регіонах. Наприклад, у різних регіонах країни можуть бути розповсюджені різні мовні особливості, такі як вимова, лексика або граматики. Територіальні діалекти можуть мати широкий діапазон варіацій, навіть у межах однієї мови.

Соціальний діалект, з іншого боку, виникає в результаті соціальних факторів, таких як соціальний статус, групова належність, вікова група тощо. У межах однієї мови можуть існувати різні соціальні діалекти, що відображають різні соціальні шари або групи. Наприклад, існують діалекти, які специфічні для певних професійних груп, молодіжних субкультур або етнічних громад.

Окрім походження, інша відмінність полягає у варіативності. Територіальні діалекти часто характеризуються широким спектром варіацій в одному регіоні, тоді як соціальні діалекти можуть бути менш розповсюдженими і обмеженими у використанні.

Використання діалекту може бути способом підкреслити належність до певної мовної спільноти або групи. Літні люди можуть використовувати діалект, щоб встановити спільність із своїми ровесниками або передати свою ідентичність як члена певного регіону чи соціального середовища. Діалекти можуть мати особливу цінність для старших поколінь, оскільки вони відображають їхні унікальні досвід та історію.

Проаналізувавши всі п'ять інтерв'ю ми дійшли висновку, що дуже часто повторюються слова, наявні суржиком, які спричинені радянською владою.

Фраза, яка завжди повторюється: [тисячу дев'ятсот]

Росіянізми, наявні в інтерв'ю: [воопшем], [чаєпітіє]

В угорському інтерв'ю дуже часто, практично завжди забувала пані вимовляти закінчення «н», ажде літні люди можуть мати особливу вимову деяких звуків, які характерні для їхнього регіону. Наприклад, вони можуть вимовляти деякі приголосні звуки або голосні звуки з іншою інтонацією чи акцентом, які властиві для їхнього місця проживання.

Також наявні територіальні діалектизми, які, можливо, зрозуміють люди, які проживають в навколишніх селах.

Територіальні діалектизми можуть бути досить поширеними у розмові літніх людей, особливо якщо вони виростили в певному регіоні або провели більшу частину свого життя в одному місці.

У будь-якому випадку, важливо дотримуватися терплячого та поважного ставлення до літніх людей, допомагати їм, коли це необхідно, та забезпечувати підтримку в їх повсякденному житті.

1.6 Сьогодення сіл у світлинах

1.6.1. Будинки культури

Сьогодні будинки культури мають надзвичайно важливе значення для суспільства. Вони не тільки зберігають історію та культурну спадщину, але й служать місцем зібрання людей для розвитку та відтворення культурних традицій.

Підтримання будинків культур є важливим для стимулювання розвитку творчості та мистецтва в нашому суспільстві. Вони можуть надавати простір для нових проектів та сприяти творчому розвитку як досвідчених митців, так і початківців.

Також підтримання будинків культур може мати позитивний економічний вплив на розвиток місцевих громад. Вони можуть стати місцем туристичного потоку та повернення інвестицій у сферу культури та мистецтва.

Нарешті, підтримання будинків культур може мати важливий соціальний вплив на розвиток нашого суспільства. Вони можуть створювати місця зустрічей та обміну ідеями, сприяючи зміцненню соціальних зв'язків та розвитку спільнот.

Отже, підтримання будинків культур має значення не лише для збереження культурної спадщини, але й для стимулювання розвитку творчості та мистецтва, економічного розвитку та зміцнення соціальних зв'язків.

Фото 15. Будинок культури в селі Затисівка

Фото 16. Будинок культури в селі Чєпа

Фото 17. Будинок культури в селі Гєтиня

1.6.2. Придорожні хрести

Придорожні хрести мають велике значення в нашій культурі та історії. Вони часто встановлювалися на місцях трагічних подій, що нагадують про минуле та допомагають зберігати пам'ять про померлих.

Крім того, придорожні хрести можуть мати і релігійне значення, як символ віри та надії. Вони можуть надавати людям розраду та спокій в складних життєвих ситуаціях, а також відображати історичні зв'язки з різними віросповіданнями та культурами.

Також придорожні хрести можуть мати архітектурне та художнє значення. Вони можуть бути прикрасою для придорожніх ландшафтів та місць відпочинку, а також відображати традиції мистецтва та архітектури різних епох.

Отже, придорожні хрести мають важливе значення як символ пам'яті, релігійний та культурний об'єкт, а також як архітектурна та художня прикраса для придорожніх ландшафтів.

Фото 18. Хрест на кладовищі у с. Чепи

Фото 19. Придорожній Хрест у Чепі

Фото 20. Придорожній хрест у селі Чепи

Фото 21. Хрест у парку (с. Чепи)

Фото 22. Придорожній хрест у Чепі

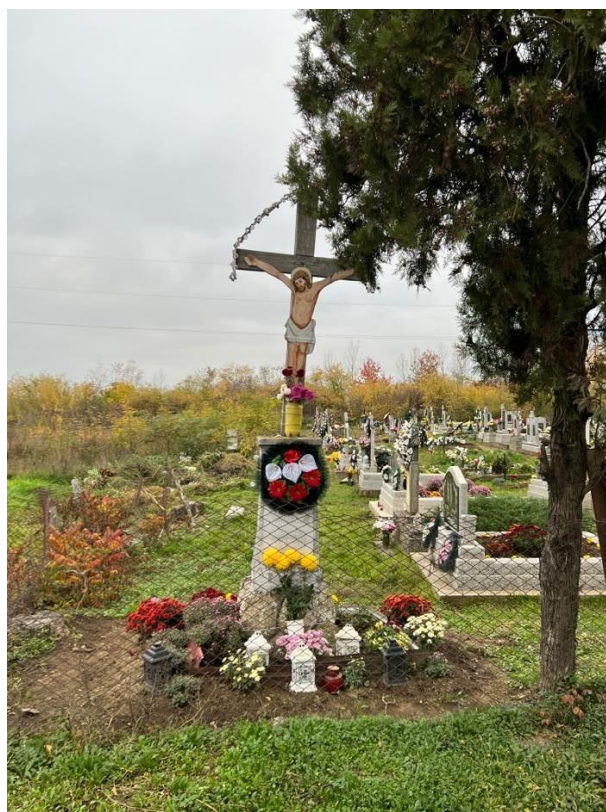

Фото 23. Придорожній Хрест у Затисівці

Фото 24. Придорожній хрест у Затисівці

Фото 25. Хрест при в'їзді в Гетиню

Фото 26. Хрест біля кладовища в Чепі

1.6.3. Церкви

Релігія та церква мають велике значення для людства. Незважаючи на те, що сучасний світ став більш секуляризованим, релігія продовжує впливати на життя мільйонів людей по всьому світу. Церква, як одна з основних інституцій релігійного життя, також має важливе значення сьогодні.

По-перше, релігія та церква забезпечують людей духовними потребами та сприяють розвитку моральних цінностей. Церковні служби та релігійні обряди допомагають людям знайти внутрішній спокій та розуміння важливості життя. Церква також допомагає людям знайти готовність до прощення та милосердя, що є важливим у світі, де панують конфлікти та розбрати.

По-друге, церква є важливим центром для спільноти та соціального життя. У церкві люди знаходять підтримку від одне одного, діляться своїми проблемами та досвідом, та розвивають взаємини на основі спільних цінностей та вірувань. Церква також може допомагати у вирішенні практичних питань, таких як благодійність та допомога місцевим громадам.

По-третє, церква є важливим культурним центром та спадщиною минулого. Багато церков та монастирів відомі своєю архітектурою, мистецтвом та історією. Вони можуть стати туристичними об'єктами та джерелом знань про культуру та історію країни. Збереження церковної спадщини є важливим завданням, яке допомагає нам зберегти пам'ять, історичне минуле та наші корені, а також передати ці цінності наступним поколінням.

Крім того, релігія та церква можуть відігравати важливу роль у політичному та соціальному житті країни. Вони можуть стати голосом, що висловлює погляди на актуальні проблеми та допомагає вирішувати складні ситуації. Також церква може бути інструментом мирного врегулювання конфліктів та сприяти розвитку соціальної справедливості та рівності.

У загальному, релігія та церква мають важливе значення для нашого життя сьогодні. Вони допомагають нам знайти духовну гармонію, сприяють соціальному життю та культурному розвитку, та можуть відігравати важливу роль у вирішенні соціальних та політичних проблем. Наша релігійна спадщина – це наша культурна та історична спадщина, яка потребує нашої уваги та підтримки для збереження наступним поколінням.

Фото 27. Православна церква в с. Гетиня

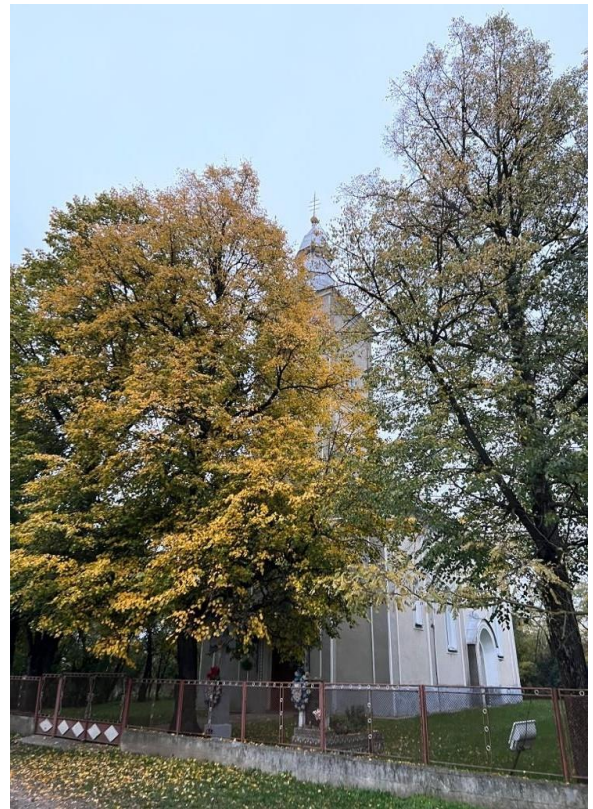

Фото 28. Церква в селі Затисівка

Фото 29. Греко-католицька церква в с. Чепа

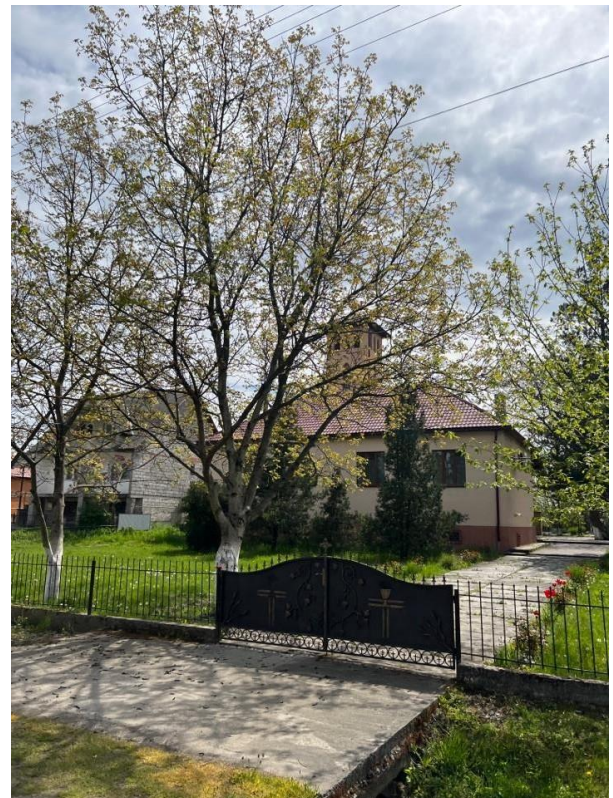

Фото 30. Римо-католицька церква в с. Чепа

Фото 31. Православна церква в Чепі

Фото 32. Зал Царства Свідків Єгови (Чепа)

1.6.4. Адресні таблички

Адресні таблички відіграють важливу роль в організації та легкості знаходження будь-якого місця для пересічних людей, які шукають шлях до конкретного дому або офісу. Вони є необхідним елементом в будь-якому місті або селі для покращення безпеки та зручності навігації.

Крім того, адресні таблички допомагають впорядкувати місцевість та полегшують роботу службам доставки та рятувальникам у разі надзвичайних ситуацій. Зазвичай ці адресні таблички в Чепі є двомовними, а Гетині та Затисівці – одномовними (українськими).

Фото 33. Біля школи

Фото 34. Головна вулиця

Фото 35. Біля Будинку культури

1.6.5. Кладовища

Кладовище – це місце, де люди ховають своїх близьких померлих родичів та друзів. Вони мають важливу роль у нашому суспільстві, оскільки вони не тільки є місцем останнього спочинку для наших близьких, але також є пам'ятниками та місцями для вшанування пам'яті про них.

Кладовища також можуть мати значення для дослідників історії, оскільки вони можуть містити інформацію про культурні та історичні аспекти життя певної громади або регіону.

Фото 36. Кладовище в селі Гетиня

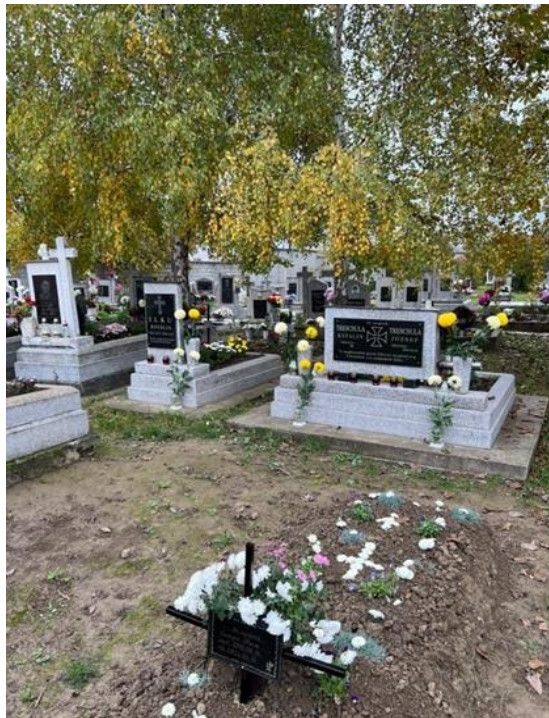

Фото 37. Кладовище в селі Чапа

Фото 38. Кладовище в селі Затисівка

1.6.6. Таблиці: «Початок і кінець населеного пункту»

Таблиці про початок та кінець населеного пункту – це офіційні вивіски, які вказують на дату та час створення населеного пункту. Ці таблиці є важливим джерелом інформації для істориків, генеалогів та громадських активістів, які досліджують історію та походження певного населеного пункту.

Вони також можуть бути використані для офіційних цілей, наприклад, підтвердження місця проживання чи дати заснування для відповідних органів влади.

Фото 39. В'їзд у село

Фото 40. Виїзд із села

1.6.7. Пам'ятники

Пам'ятники – це не лише мистецькі твори, але й важливі історичні свідчення, які можуть вказувати на значення і події минулого. Вони можуть відображати значні події, людей та культурні цінності, які мають велике значення для нашого народу та країни. Пам'ятники можуть бути використані для вшанування великих людей, які зробили вагомий внесок в розвиток нашої культури та історії, та їхніх досягнень. Вони також можуть слугувати нагадуванням про негативні історичні події, які не повинні повторюватися в майбутньому.

Фото 41. Пам'ятник в центральному парку Чепи

Фото 42. Пам'ятник в Чепі

Фото 43. Пам'ятник в Гетині біля Тиси

Фото 44. Пам'ятник в селі Чепи

1.6.8. Вивіски «ПРОДАЄТЬСЯ, ПРОДАЮ, ELADÓ»

Фото 45. Eladó

Фото 46. Вивіска з номером телефона

Фото 47. Продаю

Фото 48. Продається

РОЗДІЛ 2. МОВНИЙ АСПЕКТ. ЕТНІЧНІСТЬ ТА КУЛЬТУРА. ОСВІТА ТА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Мовний аспект сіл Чепа, Затисівка та Гетиня пов'язаний з їхньою етнічною належністю. Більшість населення цих сіл належить до української та угорської етнічної групи, а також існують менші групи національних меншин. Угорці, як правило, говорять угорською мовою, але також вміють спілкуватися українською та російською мовами.

Освіта в селах Чепа, Затисівка та Гетиня належить до системи загальної середньої освіти. Культурне життя сіл Чепа, Затисівка та Гетиня пов'язане з національними традиціями та звичаями. Щороку в цих селах проводяться святкування національних свят, де представляються народні танці та пісні, традиційний одяг та страви національної кухні. Також можна відвідати музеї, де експонуються історичні артефакти та народні звичаї.

Загалом, села Чепа, Затисівка та Гетиня мають багату культурну та історичну спадщину, що відображається в традиціях, культурі та мистецтві місцевих жителів. У селах зберігаються національні звичаї та обряди, які передаються з покоління в покоління, що свідчить про глибокі корені та культурну спадщину угорської етнічної групи.

Є також багато культурних заходів, таких як фестивалі, концерти та виставки, які відображають традиції та культуру місцевих жителів, пропонуючи відвідувачам незабутні враження та досвід.

Зараз важливо забезпечити збереження та розвиток культурної спадщини сіл, а також забезпечити доступ до освіти та культурного життя мешканців. Розуміння національної культури та її розвиток можуть допомогти у зміцненні міжетнічних відносин та побудові толерантного суспільства, що є дуже важливим у сучасному світі.

2.1. Сучасний стан мовного середовища

Сучасний стан мовного середовища в Україні є складним та різноманітним, і відображає взаємодію різних мов та діалектів в різних сферах життя країни. На сьогоднішній день українська мова є офіційною державною мовою та користується широким використанням у всіх сферах життя, включаючи державні установи, освіту, культуру, мас-медіа та інше.

Однак, є кілька проблем, пов'язаних зі станом української мови в сучасній Україні. По-перше, існує проблема збереження та розвитку української мови, оскільки вона стикається з конкуренцією з іншими мовами, зокрема з російською,

угорською, словацькою та іншими мовами. Також, деякі регіони України, зокрема на сході, заході та півдні країни, мають значну кількість говоріння на діалектах та суміші мов, які часто називають суржиком. Це може призвести до втрати унікальних лінгвістичних традицій та культурних цінностей.

По-друге, в сучасному інформаційному світі, зростає кількість контенту, який створюється на українській мові, зокрема в соціальних мережах, блогах та відеоблогах. Однак, присутність іноземних мов в Інтернеті, зокрема англійської, значно зростає, що може впливати на використання української мови в цьому середовищі.

По-третє, українська мова в сучасному світі має велике значення для міжнародного спілкування та розуміння міжнародних відносин. Українська мова відіграє важливу роль в національній ідентифікації українців та сприяє збереженню національної культури та історії. Водночас, розуміння інших мов та культур є важливим фактором в міжнародних відносинах та міжкультурному спілкуванні.

Щодо законодавчої бази, Конституція України встановлює, що українська мова є єдиною державною мовою в Україні. Також існує ряд законів, які регулюють використання української мови в різних сферах життя, зокрема в державних установах, освіті, мас-медіа та інше.

Однак, існує деякий рівень невідповідності між законодавством та реальним станом речей. Наприклад, у деяких регіонах України, зокрема на сході, заході та півдні країни, використання української мови не є стандартом у повсякденному житті, освіті та мас-медіа.

Сучасний стан мовного середовища в Україні є складним та різноманітним, і потребує уваги та дій з боку влади та громадськості для збереження та розвитку української мови як ключового елемента національної культури та ідентичності.

Отже, багатомовність у селах може бути результатом різних факторів, які включають історію, географію, професії та традиції.

2.2. Мови, які вживаються у селах

Українсько-угорська двомовність є важливою частиною культурного життя Березівського району та сусідніх територій. У селах, які мають значну угорську меншину, місцева українська та угорська громади спілкуються між собою двомовно, що відображає їх багатомовну та багатокультурну спадщину. Двомовність стимулює розвиток міжкультурного діалогу та сприяє зміцненню міжетнічних відносин. Українсько-угорська

двомовність є важливим фактором формування та збереження багатой культурної спадщини та ідентичності регіону.

У селі Чепа Берегівського району більша частина людей (відсотків 75) розмовляють угорською мовою, 23% – українською, 2% – російською. Але ніколи не було ніяких суперечок між національностями, тому що село являється дуже дружнім і всі жителі завжди розуміли один одного.

У селах Гетиня та Затисівка трішки інша ситуація, тому що в цих селах переважає українська мова. 85% людей розмовляють українською, 10% – російською і 5% – угорською.

Термін «українська мова» часто ототожнюють із закарпатськими говорами.

У селі Чепа наявні таблички, які містять інформацію двома мовами. Вони мають велику важливість у багатьох контекстах та сферах життя. Двомовні таблички допомагають забезпечити ефективну комунікацію між людьми, які говорять різними мовами.

Фото 49. Двомовна вивіска

Фото 50. Двомовна таблиця

2.3 Сучасні мовні тенденції

З огляду на постійний розвиток інформаційних технологій та зростаючу кількість зв'язків між культурами, мовні тенденції змінюються дедалі швидше. Ми розглядали деякі з найбільш помітних сучасних мовних тенденцій.

1. Глобалізація мов

Однією з найбільш помітних тенденцій в сучасній лінгвістиці є зростаюча глобалізація мов. Зокрема, англійська мова стає все більш популярною як мова міжнародного спілкування, і це призводить до збільшення кількості людей, які вивчають цю мову як другу мову або мову спілкування на рівні носіїв.

2. Комп'ютерна лінгвістика

Іншою сучасною тенденцією є розвиток комп'ютерної лінгвістики. Це дисципліна, що вивчає використання комп'ютерів для аналізу, розуміння та генерації мови. Комп'ютерна лінгвістика має великий потенціал у покращенні машинного перекладу, автоматичної обробки природної мови та інших аспектів мовної технології.

3. Розвиток інтернет-комунікації

Інтернет-комунікація, така як електронна пошта, месенджери та соціальні мережі, стає все популярнішою. Це призводить до зміни мовного стилю, який використовується в цих формах комунікації. Наприклад, короткі повідомлення та соціальні мережі частіше використовують аббревіатури, скорочення та емодзі.

4. Розвиток мовної культури

Розвиток мовної культури є однією з найважливіших сучасних мовних тенденцій. Мовна культура означає правильне та вишукане використання мови в усіх сферах життя: мовленні, літературі, масовій культурі, діловій та академічній спільноті.

Основні принципи мовної культури включають граматичну та орфографічну правильність, логічність та зрозумілість, стилістичну гармонію та культурну адаптованість мовного виразу. Відповідність цим принципам є необхідною для ефективного та зрозумілого спілкування в усіх сферах життя.

Розвиток мовної культури залежить від різних чинників, таких як освіта, культурний контекст та соціальні звичаї. Зокрема, широко поширене використання мовних технологій та соціальних мереж може впливати на якість мовлення, зокрема, на правильність та логічність мовних конструкцій.

У зв'язку з цим, збільшення уваги до розвитку мовної культури є важливим завданням для сучасного суспільства. Розвиток мовних навичок та використання мовних стандартів може покращити якість комунікації та зменшити кількість недорозумінь в різних сферах життя.

Загалом, розвиток мовної культури є важливою тенденцією в сучасному мовному світі, яка відображає важливість правильного та ефективного використання мови в усіх аспектах життя.

5. Мультилінгвізм

Міграція, що зростає, та глобалізація приводять до того, що багато людей володіють більше ніж однією мовою. Це призводить до розвитку мультилінгвізму, коли люди використовують різні мови в різних ситуаціях. Наприклад, багато людей використовують одну мову на роботі та іншу мову вдома.

6. Зростаюча увага до мовних меншин

Зростаюча увага до мовних меншин є ще однією сучасною тенденцією. Люди стають

більш свідомими щодо важливості збереження мов, які знаходяться під загрозою вимирання. Багато країн встановлюють законодавство, яке захищає права мовних меншин та забезпечує їм можливість вивчати свою рідну мову та використовувати її в офіційних ситуаціях.

7. Вплив поп-культури

Нарешті, поп-культура має значний вплив на сучасні мовні тенденції особливо в наш час. Популярні фільми, музика та телепередачі можуть впливати на мовний стиль та лексику людей, особливо молодіжної аудиторії. Наприклад, певні фрази та слова можуть стати популярними в наслідок їх використання в піснях або фільмах.

Україномовний контент може мати великий позитивний вплив на людей, які переходять з російської на українську мову у зв'язку з війною. Це пов'язано з тим, що український контент допомагає вивчати мову в більш натуральному та живому контексті, а також забезпечує доступ до мовної культури та ідентичності.

Популярність україномовного контенту зросла в Україні внаслідок конфлікту на сході країни, що призвело до більш активного використання української мови. Сьогодні на українському ринку медіа та розваг значно більше україномовного контенту, ніж раніше. Це може стимулювати перехід людей з російської на українську мову, забезпечуючи зручний та цікавий засіб вивчення мови.

Україномовний контент також може мати позитивний вплив на психологічний стан людей, які переживають труднощі у зв'язку з війною. Українська мова може стати для них символом національної єдності та ідентичності, яка може допомогти відчувати себе частиною спільноти та знайти підтримку серед рідної мовної спільноти.

Отже, україномовний контент може мати великий позитивний вплив на людей, які переходять з російської на українську мову у зв'язку з війною. Він може допомогти зручним та цікавим способом вивчати мову та забезпечувати доступ до мовної культури та ідентичності, що дуже важливо в умовах воєнного конфлікту.

Узагалі, сучасні мовні тенденції відображають зміни в суспільстві та культурі. Зростаючий мультилінгвізм, захист мовних меншин та розвиток комп'ютерної лінгвістики – це деякі з тенденцій, які відображають різноманітність та розвиток мовного світу у сучасному світі.

2.4. Етнічний склад населення

Етнічний склад сіл Чепа, Гетиня та Затисівка Березівського району складається переважно з українців та угорців. У селі Чепа угорці становлять більшість населення, українці – меншість. У селі Гетиня переважають українці, а угорці становлять

меншість. У селі Затисівка також переважають українці, а угорці складають меншість.

Також в селах можна зустріти представників інших етнічних груп, таких як румуни, але їхня кількість невелика. Цей етнічний склад є наслідком багатой історії та культурного спадкування цього регіону [14].

2.5. Навчальні заклади та освітня система

Освіта є однією з найважливіших сфер у будь-якому суспільстві. І, як показує практика, наявність навчальних закладів у селах грає важливу роль у розвитку суспільства в цілому.

Перш за все, наявність навчальних закладів у селах дозволяє забезпечити доступ до освіти для дітей з різних соціальних верств. Відкриваючи школи та інші навчальні заклади у селах, ми забезпечуємо можливість отримати освіту для дітей з родин із низьким рівнем доходу та віддалених сільських територій, де немає доступу до міських шкіл. Це допомагає зменшити рівень нерівності у доступі до освіти, а також стимулює розвиток інтелектуальних потенціалів в сільських громадах.

Крім того, наявність навчальних закладів у селах сприяє розвитку економіки та підвищенню якості життя населення. У селах, де є навчальні заклади, з'являється попит на послуги, пов'язані з освітою, такі як приватні репетитори, курси та інші. Це може сприяти створенню нових робочих місць та збільшенню доходів населення.

Крім того, наявність навчальних закладів сприяє розвитку інфраструктури та комунікацій в селах, що покращує якість життя та забезпечує зручний доступ до послуг для мешканців сільських територій.

Одним із головних завдань освіти є підготовка нового покоління професіоналів, які зможуть розвивати суспільство та впроваджувати нові технології. Навчальні заклади у селах не є винятком. Вони можуть забезпечити навчання дітей та молоді за сучасними стандартами та відповідати вимогам сучасної ринкової економіки. Це дає можливість молоді з сільських територій отримувати якісну освіту та конкурувати на ринку праці з представниками міського населення.

Навчальні заклади у селах також можуть допомогти в збереженні культурної спадщини та збереженні традицій народів. Школи можуть включати в програму навчання предмети, пов'язані з історією та культурою рідного краю, що дозволить зберегти та розширити знання молодого покоління про свою культуру та історію.

Нарешті, наявність навчальних закладів у селах дозволяє зберігати та розвивати соціальну сферу в сільській місцевості. Це дозволяє забезпечувати дітей та

молодь навчанням, розвивати спортивні та культурні заходи, створювати умови для розвитку творчих здібностей та інтересів молоді, що забезпечує збереження та розвиток соціальної інфраструктури у сільських територіях.

Отже, можна зробити висновок, що наявність навчальних закладів у селах є важливою складовою освітньої системи. Вони забезпечують доступ до освіти для дітей та молоді з віддалених та бідних сільських територій, сприяють розвитку економіки та соціальної сфери в селах, допомагають зберегти культурну спадщину та готують молодь до життя в сучасному світі.

У Чепі наявні такі заклади освіти:

- Чепівський ЗЗСО (заклад загальної середньої освіти);
- Дошкільний навчальний заклад «Чепівський ясла-садок», який належить Чепівському ЗЗСО;
- Греко-католицький дитсадок, який ще в процесі побудови;
- Дитяча школа мистецтв та творчості угорського народу «Туліпан Танода»

Фото 51. Чепівський ЗЗСО I – III ст.

Фото 52. Греко-католицький дитсадок

Фото 53. «Тулiпан Танода»

Фото 54. Заклад освіти в с. Гетиня

Фото 55. Заклад освіти в с. Затисiвка

В селі Затисiвка школа була I ступеня, але роботу припинила у зв'язку із заселенням внутрішньо-переміщених осіб.

Фото 56. Дитячий садок в с. Чепа

РОЗДІЛ 3. ДИНАСТІЯ ЦАРО-ФОГОРОШІ – НОВИЙ ВЛАСНИК ЗЕМЕЛЬ УГОЧАНСЬКОГО КОМІТАТУ

Історія Закарпаття є досить колоритною. Наш край час від часу знаходився під владою різних держав. Такі народи як угорський, румунський, чеський зробили свій внесок у формування своєрідної мови та культури закарпатців.

До 1919 р. Закарпаття входило до складу Австро-Угорщини. У власності угорської знаті знаходилася більшість земель краю. Відомими магнатськими родинами були Ракоці, Перені, Царо-Фогороші. Всі вони зробили значний внесок у розбудову краю. Зокрема, поміщицька сім'я Царо-Фогороші забезпечувала зайнятість жителів сіл Угочанського комітату на лівому березі р. Тиси.

XX ст. стало доленосним для більшості угорських магнатських сімей. Прихід чеської влади, а згодом і радянської з колективізацією та розкуркуленням призвели до переслідування та еміграції останніх представників Царо-Фогороші.

Знання історії своєї малої Батьківщини є вкрай важливим для збереження ідентичності та історичної пам'яті жителів краю, адже для нас важливо знати й шанувати минуле того краю, де ми народилися і живемо [6].

3.1. Володіння поміщиків Царо-Фогороші у XIX ст.

Під власністю сім'ї Царо-Фогороші на XIX ст. знаходилося 600 га землі. Всі їхні володіння поділялися на округи. Найменшим був чепівський округ. Володіння Фогороші охоплювали сучасні Виноградівський та Берегівський райони. Поблизу Берегова розміщувалися виноградники.

У 1757 р. угорський поміщик Жигмонд Царо-Фогороші (угор. Czáro-Fogarassy Zsigmond) оселився в Угочанському комітаті, одружившись із місцевою поміщицею Катериною Аकोш (угор. Ákos Katalin) [12]. Про розміри земельного майна цієї пані свідчать архівні документи, за якими родина Аकोш довгі роки перебувала у судових спорах із бароном Перені за спірні території. Ці судові дебати продовжив її чоловік Жигмонд Царо-Фогороші [1].

За угорськими джерелами, шляхетський титул Фогороші отримали у 1795 р. від короля Ференца І. Тоді і сформувався герб родини. Від тоді у документах назва родини фігурує як Царо-Фогороші (угор. Czáro-Fogarassy).

Найбільше відомостей про сім'ю Царо-Фогороші маємо за другу половину XIX ст. – початок XX ст. Це, зокрема, архівні документи про розмір їхнього майна. Особливо цінним видом джерел є усні спогади жителів с. Чепи про останнього власника маєтку – Мікловша Царо-Фогороші (угор. Czáro-Fogarassy Miklós) та його сестер – Ангели

(Angéla) та Гелени (Hella).

Для нашого дослідження ми опитали своїх односельчан – людей похилого віку, дитячі роки яких припали на тяжкі стикання панночок Фогороші.

3.2. Казковий маєток в центрі села

У с. Чапа був зведений великий маєток династії Царо-Фогороші. У різних джерелах називається – «курія» (угор. Kúria). На сьогодні, на місці маєтку стоїть Чепівський ЗЗСО. У пам'яті жителів села залишилися спогади про багатство, пишність, вишуканість цього маєтку.

Слід зазначити, що всі опитані нами старожили позитивно відгукнулися про сім'ю Фогороші. Так, вони були заможними, мали численних слуг, велике майно. Але, в той же час, саме Мікловш Царо-Фогороші забезпечував місцеве населення місцем роботи. Дбав про розвиток культури краю, допомагав бідним. Опитані нами старожили із захопленням та певним романтизмом розповідають про казковий маєток, який розвівся в центрі села.

Вся курія складалася з 12 кімнат. Стеля та стіни всередині були оздоблені ліпним візерунком, вікна та двері засклені кольоровим склом. Підлога в будинку була з паркету, на стінах висіли дорогі картини художника Мункачі. Про розкіш маєтку свідчать також архівні документи [7].

Навколо будинку був розведений сад із декоративними деревами, завезених із Кавказу, Сибіру, Середземномор'я та Північної Америки. Царо-Фогороші Арпад, а потім і його внук – Мікловш посадили тут шовкові акації, три тюльпанові дерева. У передній частині свого маєтку поміщики розвели каштани. Це було модно на той час. На кінець квітня – на початку травня каштани зацвіли і надавали парку красивий ансамбль.

На задній частині маєтку розміщувалася кедрова алея дерев – 7 соснових та три європейські ялини. У північних народів сосна символізувала смуток і горе за померлими. За цими деревами був побудований сімейний склеп династії.

3.3. “Кріпта” – таємниці сімейного склепу

Кріптою в угорців називають родинне поховання, склеп. Такий вид поховання є досить рідкісним, оскільки суперечить канонам християнської релігії, яка наголошує на тому, що тіло померлої людини після смерті має бути віддане землі. Династія Царо-Фогороші була схильна запозичувати передові ідеї тогочасного світу. Про світогляд сім'ї Фогороші багато нам розповіла Волічков Маргарита – вчитель

англійської мови. Її дідусь працював на панів Фогорші, тому будучи малою вона багато чула про них [8].

Склеп був зведений Арпадом Царо-Фогорші в кінці XIX ст. він складався з коридору і великої кімнати, де знаходилися тіла трьох осіб. Всі вони в скляних трунах були. Стіни цієї підземної кімнати були обкладені килимами. За словами старожилів із будинку вів таємний лабіринт до склепу, але за радянської влади його засипали.

На сьогодні, на місці маєтку Фогорші знаходиться загальноосвітня школа, побудована у 1987 р. Якось на початку 1990-х рр., учні школи, граючись на подвір'ї, натрапили на невелику яму. Розпочали копати і зрозуміли, що ця яма веде вглиб землі. Діти насправді знайшли коридор до склепу. Вчитель початкових класів разом із кількома старшокласниками спустилася до низу і там знайшли рештки трьох осіб, гарно вбраних [9].

Досить важко було ідентифікувати цих осіб з роками їхнього життя. Ця робота була виконана лише у 2018 році вчителем історії школи Тромбола Вікторією Йосипівною. Тож, чиї рештки знаходилися у склепі? Достовірно відомо, що серед них був Царо-Фогорші Мікловш, який помер у 1939 р. Інші двоє – його батьки, роки життя яких ми не знали. Ми звернулися у с. Тисобекинсь Винogradівського району у Затисянський музейний комплекс, де зібрана невелика колекція матеріалів по сім'ї Фогорші. Вже знаємо, що батько Мікловша – Царо-Фогорші Жигмонд жив з 1848 р. по 1912 р. Його мати – Гізелла Царо-Фогорші (у дівочтві Гізелла Вашаді, угор. Vasadi Gizella) народилася у 1860 р., рік смерті залишився невідомим. При відсутності письмових свідчень на допомогу прийшли старожили, яким їхні дідусі та бабусі розказали про дуже велику поховальну церемонію у с. Чапа шанованої всіма пані Царо-Фогорші. За словами старожилів літургію справляв сам римо-католицький єпископ Тибор Боромиса (Boromisza Tibor) та ще декілька священників. Серед найближчих родичів були п'ятеро дітей померлої Гізелли Фогорші: Ангела, Мікловш, Маріанна, Гелена, Катерина і троє внуків. За інформацією, Гізеллу поховали у сімейному склепі.

На уроках краєзнавчого гуртка учні школи разом з вчителем історії досліджують історію династії Царо-Фогорші, доглядають за похованням. А сосни – оберігають спокій тих, які спочили у склепі.

ВИСНОВКИ

З огляду на наведений план можна зробити висновки.

По-перше, ми розкрили історію та сучасний стан сіл Чепа, Затисівка та Гетиня Березівського району. З цією метою ми описали історію кожного з населених пунктів, розповіли про школу, провели інтерв'ю з місцевими жителями та показали світлина, що відображають сьогодення сіл.

По-друге, ми розглянули мовний аспект, етнічність та культуру, освіту та культурне життя сіл. Дослідили сучасний стан мовного середовища, мови, які вживаються у селах, мовні тенденції, етнічний склад населення, а також навчальні заклади та освітню систему.

По-третє, ми присвятили окремий розділ династії Царо-Фогороші, що був новим власником земель Угочанського комітату. Також розкрили володіння поміщиків Царо-Фогороші у XIX столітті, описали казковий маєток у центрі села та таємниці сімейного склепу.

Отже, написавши роботу ми дослідили історію та сучасний стан сіл Чепа, Затисівка та Гетиня, розглянули мовний аспект, етнічність та культуру, освіту та культурне життя сіл, а також дослідили інформацію про династію Царо-Фогороші, яка мала володіння на землях Угочанського комітату. У результаті отримали комплексну інформацію про села та їхнє місце в історії та культурі регіону.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дело по иску помещины Золтан Анны к помещику с. Чепе Фогараш Миклошу. – Фонд №674, оп 6, един. хран. 632, арк. 9. (1816)
2. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://goloskarpat.info/society/566c4ee887eca/>
3. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://vin-library.do.am/publ/5-1-0-847>
4. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zk.isuo.org/schools/view/id/18872>
5. Пошуково-дослідницька робота вчителя історії Тромбола В.Й. [рукопис].
6. Пошуково-дослідницька робота Колонич Валентини, студентки УжНУ [рукопис].
7. Протокол допроса крестьян с. Чепе Угочанским жупным к ответственности дворянки Акош Катерины за богохульство. – Фонд №674, оп 8, един. хран. 96, арк. 7. (1732)
8. Розповідь Волічков Маргарити Василівни, 1956 р.н., жительки с. Чепе
9. Спогади Сербак Ленки, 1941 р.н., жительки с. Чепе
10. Стенд, сфотографований у школі.
11. Шематизми всіх шкіл Підкарпатської Русі, 1853.
12. Hajdu Mihály Családnevek enciklopédiája: Tinta tankönyvkiadó. – Budapest, 2010.
13. Szabó István. Ugocsa megye. – Budapest, 1937.
14. Tátrai Patrik – Molnár József – Kovály Katalin – Erőss Ágnes. A kárpátaljai magyarok lélekszáma és a népesedésüket befolyásoló tényezők a SUMMA 2017 felmérés alapján (http://real.mtak.hu/101470/1/3.Tatrai_et.al_.pdf)

ДОДАТКИ

Фото 1. Перший дзвінок у семирічній школі

Фото 2. Будівля старої школи – маєток Фогорошіїв

Фото 3. Старі школи Чепи, Гетині, Затисівки

Фото 4. Чепівський ЗЗСО

Фото 5. Фасад школи

Фото 6. Вигляд школи ззаду

Фото 7. Коло вибору (українське)

Фото 8. Коло вибору (угорське)

Фото 9. Вітання

Фото 10. Правила поведінки в класі

Фото 11. Коло вибору

Фото 12. Правила для учнів

Фото 13. Класний куток

Фото 14. Педагогічний колектив школи в 1993 році

Фото 15. Будинок культури в селі Затисівка

Фото 16. Будинок культури в селі Чепя

Фото 17. Будинок культури в селі Гетиня

Фото 18. Хрест на кладовищі у с. Чепи

Фото 19. Придорожній Хрест у Чепі

Фото 20. Придорожній хрест у селі Чепи

Фото 21. Хрест у парку (с. Чепи)

Фото 22. Придорожній хрест у Чепі

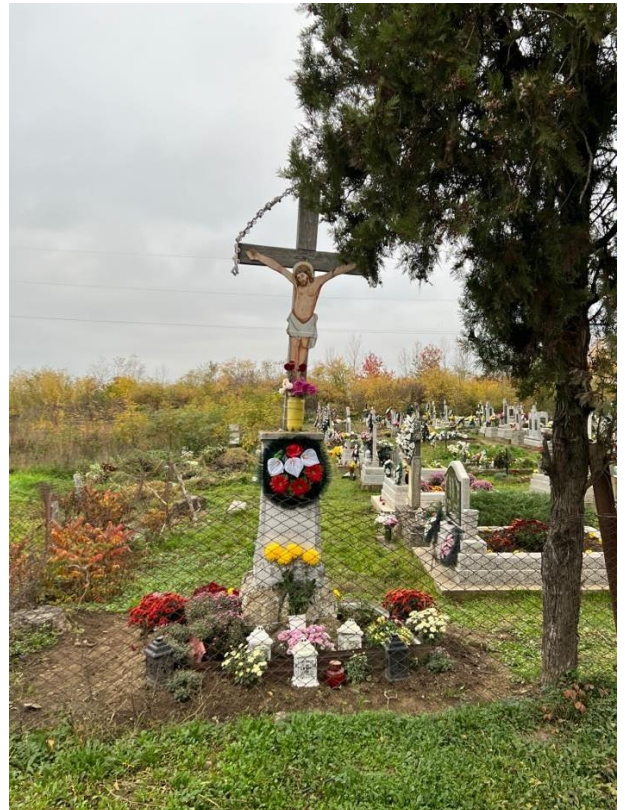

Фото 23. Придорожній Хрест у Затисівці

Фото 24. Придорожній хрест у Затисівці

Фото 25. Хрест при в'їзді в Гетиню

Фото 26. Хрест біля кладовища в Чепі

Фото 27. Православна церква в с. Гетиня

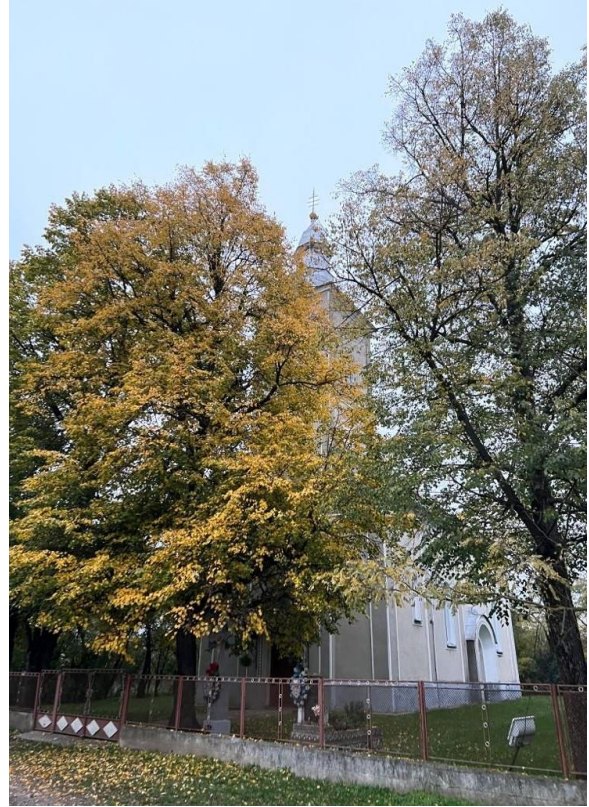

Фото 28. Церква с селі Затисівка

Фото 29. Греко-католицька церква в с. Чеп

Фото 30. Римо-католицька церква в с. Чеп

Фото 31. Правослвна церква в Чепі

Фото 32. Зал Царства Свідків Єгови (Чепа)

Фото 33. Біля школи

Фото 34. Головна вулиця

Фото 35. Біля Будинку культури

Фото 36. Кладовище в селі Гетиня

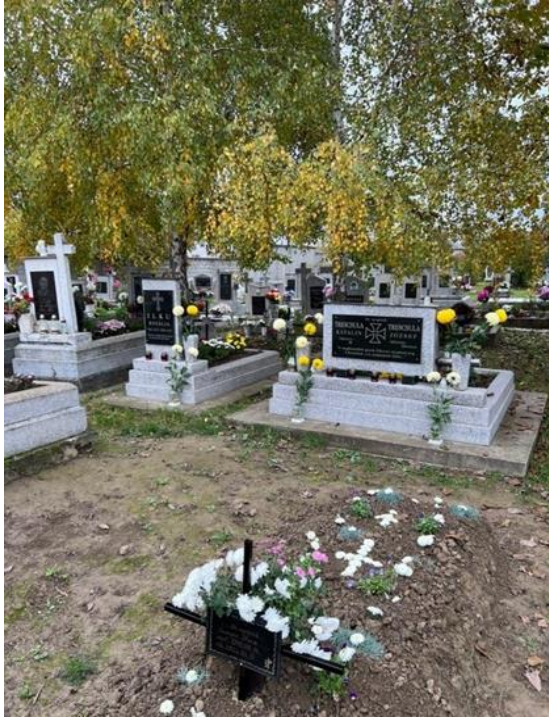

Фото 37. Кладовище в селі Чепа

Фото 38. Кладовище в селі Затисівка

Фото 39. В'їзд у село

Фото 40. Виїзд із села

Фото 41. Пам'ятник в центральному парку Чепи

Фото 42. Пам'ятник в Чепі

Фото 43. Пам'ятник в Гетині біля Тиси

Фото 44. Пам'ятник в селі Чепа

Фото 45. Eladó

Фото 46. Вивіска з номером телефона

Фото 47. Продаю

Фото 48. Продається

Фото 49. Двомовна вивіска

Фото 50. Двомовна таблиця

Фото 51. Чепівський ЗЗСО I – III ст.

Фото 52. Греко-католицький дитсадок

Фото 53. «Тулпан Танода»

Фото 54. Заклад освіти в с. Гетиня

Фото 55. Заклад освіти в с. Затисівка

Фото 56. Дитячий садок в с. Чепа

Ім'я користувача:
Юдіта Павлович

Дата перевірки:
21.05.2023 19:08:35 CEST

Дата звіту:
30.05.2023 05:49:59 CEST

ID перевірки:
1015162459

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011755

Назва документа: ЄВЧАК МІХАЕЛ

Кількість сторінок: 54 Кількість слів: 9999 Кількість символів: 74528 Розмір файлу: 22.30 MB ID файлу: 1014842539

7.53% Схожість

Найбільша схожість: 2.74% з Інтернет-джерелом (<https://vin-library.do.am/publ/5-1-0-847>)

7.29% Джерела з Інтернету

165

Сторінка 56

1.44% Джерела з Бібліотеки

68

Сторінка 57

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

9